

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	–	מעשה חכמים וסיפור קצר	–	(20×1)	–	20 נקודות
פרק שני	–	יצירות מאת עגנון	–	(30×1)	–	30 נקודות
פרק שלישי	–	קריאה מונחית	–	(20×1)	–	20 נקודות
פרק רביעי	–	שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק,				
		שירה עברית מודרנית)	–	(15×2)	–	30 נקודות
		סך הכול	–			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות.
(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – מעשה חכמים וסיפור קצר (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–3.

מעשה חכמים

1. קראו את מעשה החכמים "מר עוקבא" שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

מר עוקבא

מר עוקבא – הָיָה עָנִי בְּשִׁכּוֹנָתוֹ,
וְהָיָה רָגִיל כָּל יוֹם לְזָרֵק לוֹ אַרְבָּעָה זֹזִים בְּצִנּוֹר הַדָּלָת.
פַּעַם אַחַת אָמַר: אֵלֶּךְ וְאַרְאֶה מִי עוֹשֶׂה עָמִי טוֹבָה זֹאת.
אוֹתוֹ הַיּוֹם שָׁהָה מֵר עוֹקְבָא בְּבֵית הַמְדָּרֶשׁ הַרְבֵּה, וְהִלָּכָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ.
כִּינּוֹן שָׂרָאָה אוֹתָם הָעָנִי שֶׁהָטוּ עֲצָמָם לְדָלָת – יָצָא אַחֲרֵיהֶם.
בְּרָחוּ וְנִכְנְסוּ שְׁנֵיהֶם לְתִנּוֹר גְּרוֹף.
נָכוּוּ רָגְלָיו שֶׁל מֵר עוֹקְבָא.
אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: תֵּן אֶת רָגְלֶיךָ עַל רָגְלִי.
חָלְשָׁה דָּעָתוֹ.
אָמְרָה לוֹ: אֲנִי מְצוּיָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהִנָּאֲתִי קְרוֹבָה.

- א. מהי לדעתכם נקודת המפנה במעשה החכמים "מר עוקבא"? הסבירו מדוע לדעתכם זוהי נקודת המפנה. (10 נקודות)
- ב. ציינו מאפיין אחד של מעשה חכמים. הדגימו והסבירו כיצד הוא בא לידי ביטוי במעשה החכמים "מר עוקבא". (10 נקודות)

סיפור קצר

2. שברירים / דבורה בארון

במהלך הסיפור "שברירים" חיה פרומה עוברת ממקום למקום.
תארו שני אירועים בסיפור שהתרחשו בשני מקומות שונים, והסבירו את השפעתו של כל אחד מן האירועים שתיארתם על חייה של חיה פרומה ועל התפתחות דמותה.

3. מר עוקבא; שברירים / דבורה בארון

תארו שני ניגודים במעשה החכמים "מר עוקבא" או בסיפור "שברירים", והסבירו את התרומה של כל אחד מן הניגודים שתיארתם להבנת משמעות היצירה.

פרק שני – יצירות מאת עגנון (30 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 4–7.

4. תהלה

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

חדרה קטן וקירותיו מעובים ותקרתו מקומרת כחדרי ירושלים של הדורות שעברו. ואלמלא מיטה קטנה שבפינת החדר וכד של חרס שעמד על השולחן הייתי מדמה את חדרה לחדר תפילה. אף כליו המועטים, מנורת נחושת קלל ונטלה של נחושת ומנורת הנחושת של כמה קנים שנשתלשלה מן התקרה ולמטה וכן השולחן שהיו מונחים עליו סידור וחומש ועוד ספר השרו על החדר מעין חינו של חדר תפילה.

- א. בתיאור החדר של תהילה והחפצים שבו משתקפת דמותה של תהילה. הסבירו קביעה זו על פי הקטע. (17 נקודות)
- ב. ציינו שתי דרכי אפיון נוספות לדמותה של תהילה, והסבירו מה הן מוסיפות להבנת דמותה. (13 נקודות)

5. והיה העקוב למישור

ההתנהגות של מנשה חיים וההתנהגות של קריינדיל טשארני מושפעות ממניעים ומשיקולים שונים (נפשיים, חברתיים, כלכליים ועוד).

הסבירו את המניעים **או** את השיקולים המשפיעים על ההתנהגות של מנשה חיים ועל ההתנהגות של קריינדיל טשארני. בססו את דבריכם על שתי דוגמאות לכל דמות (סך הכול – ארבע דוגמאות).

6. סיפור פשוט

בחרו מן הרומאן "סיפור פשוט" שתי אנלוגיות בין דמויות (סך הכול – ארבע דמויות). תארו כל אחת מן האנלוגיות האלה, והסבירו את התרומה של כל אחת מהן לעיצוב הדמויות או להבנה של עלילת הרומאן.

7. תהלה / והיה העקוב למישור / סיפור פשוט

ענו על שני הסעיפים א–ב.

- א. מתוך יצירה של עגנון שלמדתם, בחרו בקשר זוגי שיש בו מורכבות. תארו אותו, והסבירו את הסיבות למורכבות שבו. (17 נקודות)
- ב. בחרו במוטיב מרכזי מן היצירה שכתבתם עליה בסעיף א. תארו שני מופעים של המוטיב, והסבירו את תרומתו להבנת היצירה. (13 נקודות)

פרק שלישי – קריאה מונחית (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 8–11.

8. מישהו לרוץ איתו / דויד גרוסמן

ברומאן "מישהו לרוץ איתו" אסף ותמר – שניהם יחד וכל אחד לחוד – עוברים מסע פיזי, המסמל גם מסע פנימי של גילוי עצמי והתבגרות. על פי עלילת הרומאן, תארו את המסע הפיזי ואת המסע הפנימי שעוברת אחת מן הדמויות האלה.

9. בואי הרוח / חיים סבתו

בחרו בשני אירועים מן הרומאן המתרחשים במקומות שונים ובזמנים שונים. תארו כל אחד מן האירועים והסבירו את השפעתו על מהלך חייו ועל גיבוש אישיותו של פרקש או של המספר.

10. אל תיגע בזמיר / נל הרפר לי

לפניכם קטע מן הרומאן "אל תיגע בזמיר", ובו דבריה של סקאוט. קראו את הקטע, וענו על השאלה שאחריו. "כשעשיתי את דרכי הביתה, הרגשתי מבוגרת מאוד... חשבתי שג'ם ואני עוד נגדל, אבל כבר לא נשאר לנו הרבה מה ללמוד, אולי רק אלגברה". מה כוונתה של סקאוט במילים "לא נשאר לנו הרבה מה ללמוד"? הסבירו מה למדו סקאוט וג'ם על טבע האדם, על עצמם או על מערכות יחסים בין בני אדם. הדגימו את דבריכם מתוך עלילת הרומאן.

11. מישהו לרוץ איתו / דויד גרוסמן; בואי הרוח / חיים סבתו; אל תיגע בזמיר / נל הרפר לי

ביצירות רבות הרקע המשפחתי והרקע החברתי של הדמויות המרכזיות משפיעים על פעולותיה. הסבירו קביעה זו באמצעות שתי דוגמאות מן הרומאן שלמדתם.

פרק רביעי – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירה עברית מודרנית)

(30 נקודות)

שימו לב: בפרק זה שמונה שאלות. יש לענות על שתי שאלות:

על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 12–14), ועל שאלה אחת משירה עברית מודרנית (שאלות 15–19).
(לכל שאלה – 15 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 12–14.**שירת ימי הביניים**12. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.**יפה נוף / יהודה הלוי**

1	בית	יפה נוף, מְשׁוֹשׁ תַּבַּל, קָרְיָה לְמֶלֶךְ רַב, / לֵךְ נִכְסְפָה נַפְשִׁי מִפָּאֲתִי מְעָרְב!
2	בית	הַמּוֹן רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֶזְכְּרָה קֶדֶם, / כְּבוֹדֶךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנוֹף אֲשֶׁר חָרַב.
3	בית	וּמִי יִתְנַנִּי עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים, עַד / אֲרוּהָ בְּדַמְעָתִי עֲפָרֶךָ וַיִּתְעָרְב!
4	בית	דְּרָשְׁתִּיךָ, וְאִם מֶלֶכְךָ אֵין בְּךָ וְאִם בְּמָקוֹם / צָרִי גִלְעָדֶךָ – נָחַשׁ שָׂרָף וְגַם עֲקָרְב.
5	בית	הֲלֹא אֶת אֲבִנֶיךָ אַחוּנֹן וְאַשְׁקֶם / וְטַעַם רִגְבֶיךָ לְפִי מִדְּבַשׁ יַעֲרֹב!

א. על פי השיר, תארו את מצבה של ציון בעבר ואת מצבה בהווה. הסבירו והדגימו שני אמצעים אומנותיים התורמים לתיאורים אלה. (10 נקודות)

ב. הביאו דוגמה אחת לפנייה של הדובר לציון, והסבירו את תרומתה לביטוי הרגשות של הדובר בשיר. (5 נקודות)

13. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.**שְׁחַרְתִּיךָ בְּכָל שְׁחָרִי וְנִשְׁפִּי / שלמה אבן גבירול**

1	בית	שְׁחַרְתִּיךָ בְּכָל שְׁחָרִי וְנִשְׁפִּי / וּפְרָשְׁתִּי לָךְ כְּפִי וְאַפִּי.
2	בית	לָךְ אֶהְיֶה בְּלֵב צָמָא, וְאַדְמָה / לְדָל שׁוֹאֵל עָלֵי פֶתְחִי וְסָפִי.
3	בית	מְרוֹמוֹת לֹא יִכִּילוּךָ לְשִׁבְתֶּךָ - / וְאוֹלָם יֵשׁ מְקוֹמְךָ תוֹךְ סַעֲפִי!
4	בית	הֲלֹא אֶצְפֵּן בְּלִבִּי שֵׁם כְּבוֹדֶךָ / וְגִבֹּר חֲשָׁקֶךָ עַד יַעֲבֹר־פִּי:
5	בית	אֲנִי עַל כֵּן אֶהְיֶה שֵׁם אֶ-דָּנִי / בְּעוֹד נִשְׁמַת אֶ-לֵהִים חִי בְּאַפִּי.

א. בחרו בשני ציורי לשון בשיר, והסבירו את תרומתם להבנת משמעותו. (10 נקודות)

ב. שיר זה הוא שיר רשות.

ציינו מאפיין אחד של שיר רשות, והדגימו אותו מן השיר.

בתשובתכם כתבו והסבירו לאיזה סוג רשות שייך שיר זה.

(5 נקודות)

שירת ביאליק

14. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

<p>בית 4 וכשפלה לבבי לחלון, לאור,
וכשצר לי המקום מתחת לכנפה –
כבשה ראשה בכתפי, ודמעתה על־דף
גמתי נטפה.</p>	<p>בית 1 כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,
שירה חדשה את־בקר חיי־הם הרנינה;
ואני, גוזל רך, נשתפתי מלב
תחת כנפי השכינה.</p>
<p>בית 5 חרש בכתה עלי ותתרפק עלי,
וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי:
"כלם נשא הרוח, כלם פרחו להם,
ואותר לבדי, לבדי..."</p>	<p>בית 2 בדד, בדד נשאתי, והשכינה אף־היא
כנף ימינה השבורה על־ראשי הרעידה.
ידע לבי את־לבה: חרד חרדה עלי,
על־בנה, על־חידה.</p>
<p>בית 6 וכעין סיום שלי־קינה עתיקה מאד,
וכעין תפלה, בקשה וחרדה כאחת,
שמעה אזני בבכי החרישית ההיא
ובדמעה ההיא הרוחת –</p>	<p>בית 3 כבר נתגרשה מכל־האזיות, רק־עוד
פנת סתר שוממה וקטנה נשארה –
בית־המדרש – ותתפס בצל, ואהי
עמה יחד בצרה.</p>

בשירתו של ביאליק מופיעים בין השאר המוטיבים האלה: הציפור, הלב והאור.

בחרו בשניים מן המוטיבים האלה, תארו את הופעותיהם בשיר "לבדי", והסבירו את תרומתם לעיצוב החוויה של הדובר בשיר.

שירה עברית מודרנית

ענו על אחת מן השאלות 15–19.

שירים בנושא משפחה

15. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

פְּרִכָּת / אמנון שמוש

אֹתִיּוֹת שֶׁל אָבִי	אֲמִי אָהָבָה אֶת יָפִי
סְמָלִים שְׁאֵהָב	הַמְּלִים
חוּטִים שֶׁל כֶּסֶף	שְׁחָבְרוּ לָהּ יַחְדָּו
עִם חוּטִים שֶׁל	אָבִי אָהָב אֶת
זָהָב	הָאוֹתִיּוֹת
עַל גְּבִי	שִׁיִּצְאוּ מִתַּחַת יָדָיו
פְּרוּכּוֹת	
שֶׁל בֵּית כְּנָסֶת	מְלִים שֶׁל אֲמִי
	חוּט שֶׁל חֵן חוּט
אָבִי הוֹתִיר לִי	שֶׁל חֶסֶד
אַחֲרָיו -	מְשׁוֹךְ הָיָה עֲלֵיהֶן
לֹא כֶסֶף	כּוֹרֶכֶן לְמִנְגִּינָה
לֹא זָהָב	מְכַנְסֶת
רַק	
רֹאשׁוֹ שֶׁל חוּט	
וְנִחִילִי אוֹתִיּוֹת	
יָהָא לוֹ שִׁירִי	
זֶה	
פְּרִכָּת מְעֵט	
תְּלוּיָה	
לְתֵלְפִיּוֹת.	

א. השיר "פרוכת" מבטא געגועים, אהבה ונחמה.

הסבירו קביעה זו, ובססו אותה על שתי דוגמאות מן השיר. בתשובתכם ציינו גם אמצעי אומנותי אחד, והסבירו את תרומתו לביטוי הרגשות בשיר. (10 נקודות)

ב. בשיר "דברי רקע ראשוניים" בא לידי ביטוי משבר זהות של הדובר.

הסבירו קביעה זו באמצעות דוגמה אחת מן השיר. בתשובתכם ציינו אמצעי אומנותי אחד, והסבירו כיצד הוא תורם להדגשת משבר זה. (5 נקודות)

אדם מול בוראו

16. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אי / זלדה

אני דורכת על האדמה
כמו על גוף חי
כאותם פליטי אגיה
שעמדו על גבו של לוייתן
כי טעו במראה העינים.

אני דורכת על העפר
שתחתיו מדברים המים
מדברים שרשים
מדברות מתכות
קול המונם מחריש את אזני
מסחרר את לבי
גם האויר מתנועע ושר
ובגבהים מתפוצצים עולמות.

רק המחשבה על א-להים
היא אי במערבולת.

א. תארו שני ניגודים בשיר "אי", והסבירו את תרומתם לעיצוב עולמה הפנימי של הדוברת. (10 נקודות)

ב. תארו והסבירו כיצד אחד הניגודים בשיר "גדולים מעשי א-לוהים" מאת אמיר גלבוע תורם להבנת היחס של הדובר לא-לוהים. (5 נקודות)

שירים בצל השואה

17. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

נצול / לאה איני

אָבִי מִתְקַשֵּׁר לְמִסְפָּר הַצְּלוּב לֹו עַל זְרוּעַ
וּמִקְשִׁיב־מִקְשִׁיב כְּדָרוֹף.
בְּאֶזֶן הַשְּׂמָאלִית אֵינוֹ מִקְשִׁיב
זָכַר לְסִטְיָה מִכְּפֹו שֶׁל אֶס־אֶס.
בְּאֶזֶן הַזֹּאת הוּא שׁוֹמֵעַ
שׁוֹמֵעַ כְּמַחְרִישׁ
אֶף אֵת הָאֶזֶן הַבְּרִיאָה הוּא עוֹשֶׂה כְּאַפְרָכְכֶּסֶת
לְסִיטִים שְׂבָאִים לוֹ
מְדוּרָה, מְבוֹנָה, מְאֻשׁוּיץ
בְּקִרְוֹנוֹת
אָבִי צוֹרֵחַ אַחַת לְשָׁבוּעַ כְּאוֹמֵר -
שְׁלוֹמִי טוֹב
וְאַחֵר כֶּף הוּא הוֹפֵךְ אֵת רֹאשׁוֹ עַל הַכֶּר הָרֶטֶב
וְנִרְדָּם עַל צִדוֹ הַיְמָנִי
נוֹתֵן אֵת אֶזְנוֹ הַמֵּתָה לְבִכְיִי
בְּכִי הַמְּהִלֵּךְ עַל בְּהוֹנוֹת.

- א. הדוברת בשיר כותבת על "האוזן המתה" של אביה ועל האוזן הבריאה שלו. הסבירו כיצד התיאור של כל אחת מן האוזניים משקף את התמודדותו של האב עם זיכרון השואה. הדגימו את דבריכם. (10 נקודות)
- ב. כיצד הדמות המרכזית בשיר "שתיקות" מתמודדת עם זיכרון השואה? בחרו מן השיר באמצעי אומנותי אחד, והסבירו את תרומתו להבנת התמודדות זו. (5 נקודות)

18. זוגיות

קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אזון עדין / סיון הר שפי

את השבת שלנו
שרק אני יכולה להכניס
שרק אתה יכול להוציא
מחזיקים שני גרות.
אבל בסופה נהיים אחד
שתי פתילות בגר אחד
להתחלה חדשה.
ובראשית היינו דורפן צופין
בחוט שדרה הנה תלוי עולם.
עכשו שני עמודי שדרה
מחזיקים בית
וכשאני קצת מתכופפת,
וכשאתה. אזון עדין.

- א. מה אפשר ללמוד מתיאור "השבת שלנו" על תפיסת הזוגיות של הדוברת בשיר?
בתשובתכם ציינו והסבירו אמצעי אומנותי אחד התורם להבנת הזוגיות המתוארת בשיר.
(10 נקודות)
- ב. לפניכם שתי השורות הפותחות את הבית השני בשיר "פגישה, חצי פגישה".
"אף סקר שכחה - בניתי לי מגן -
הנה הנה כלא הנה".
פרשו שורות אלה, והסבירו את תרומתן להבנת התהליך הרגשי שעוברת הדוברת בשיר.
(5 נקודות)

אדם וזהותו

19. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

גאווה / דליה רביקוביץ

אֶפְלוּ סִלְעִים נִשְׁבְּרִים, אֲנִי אוֹמֶרֶת לָךְ,
וְלֹא מַחֲמַת זְקֵנָה.
שָׁנִים רַבּוֹת הֵם שׁוֹכְבִים עַל גִּבָּם בַּחֵם וּבְקָר,
שָׁנִים כֹּה רַבּוֹת,
כִּמְעַט נוֹצֵר רֶשֶׁם שֶׁל שִׁלּוּה.
אֵין הֵם זֵזִים מִמְּקוֹמָם וְכֵן נִסְתָּרִים הַבְּקִיעִים.
מַעֲיִן גִּאּוּה.
שָׁנִים רַבּוֹת עוֹבְרוֹת עֲלֵיהֶם בְּצַפְיָה.
מִי שֶׁעֲתִיד לְשַׁבֵּר אוֹתָם
עֵדִין לֹא בָּא.
וְאֵז הָאֵזוֹב מְשֻׁנָּג, הָאֲצוֹת נִגְרָשׁוֹת וְהֵימָּה מְגִיחַ וְחוֹזֵר,
וְדוֹמָה, הֵם לֹא תְנוּעָה.
עַד שֶׁיָּבֹא כָּלֵב יָם קָטָן לְהִתְחַכֵּךְ עַל הַסִּלְעִים
יָבֹא וַיִּלֶּךְ.
וּפְתָאם הָאֶבֶן פְּצוּעָה.
אֲמַרְתִּי לָךְ, כְּשֶׁסִּלְעִים נִשְׁבְּרִים זֶה קוֹרָה בְּהִפְתָּעָה.
וְמָה גַם אֲנָשִׁים.

א. שתי השורות האחרונות מעניקות לשיר את משמעותו. הסבירו והדגימו קביעה זו על פי השיר כולו. (10 נקודות)

ב. השיר "אורן" מסתיים במילים "וְשִׁרְשִׁי בְּשָׁנִי נוֹפִים שׁוֹנִים".

האם במילים אלה בא לידי ביטוי הקושי של הדוברת בעקבות המעבר לארץ או הפתרון שלה לקושי זה? הסבירו את תשובתכם על פי השיר. (5 נקודות)

בהצלחה!